

В І Д Г У К

офіційного рецензента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента
кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

Себало Людмили Ігорівни

на дисертаційну роботу **Русина Юрія Юрійовича**

**«Формування у молодших школярів здатності долати конфлікти в
освітньому процесі засобами інтерактивних технологій»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. Актуальність дисертаційного дослідження Русина Ю. Ю. зумовлена сучасними запитами початкової освіти, пов'язаними з необхідністю формування в учнів не лише предметних знань і вмінь, а й життєво важливих соціально-комунікативних компетентностей, здатності до безпечної взаємодії, емоційної саморегуляції та конструктивного розв'язання міжособистісних суперечностей. В умовах посилення уваги до психологічного благополуччя дитини, розвитку партнерської педагогіки, створення безпечного освітнього середовища та утвердження компетентнісної моделі навчання проблема формування у молодших школярів здатності долати конфлікти набуває особливої теоретичної й практичної значущості.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення основ соціальної поведінки, культури спілкування, навичок співробітництва, розвитку емпатії та вміння враховувати позицію іншого. Саме в цей період дитина набуває нового досвіду взаємодії в колективі, входить у систему більш складних соціальних зв'язків, стикається з першими стійкими суперечностями у спілкуванні з однолітками та дорослими. У зв'язку з цим здатність конструктивно долати конфлікти постає як важлива умова успішної адаптації дитини до шкільного середовища, її емоційної стійкості та подальшого особистісного розвитку.

Особливого значення порушена проблема набуває в контексті сучасних нормативних орієнтирів розвитку освіти. Положення державних освітніх документів, зокрема Базового компонента початкової освіти, орієнтують

педагогів на формування в учнів здатності до соціальної взаємодії, відповідального ставлення до власної поведінки, вміння діяти в складних комунікативних ситуаціях і знаходити прийнятні способи врегулювання суперечностей. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних педагогічних засобів, які б забезпечували цілеспрямоване формування відповідних умінь у молодших школярів.

У цьому контексті інтерактивні технології мають значний педагогічний потенціал. Вони створюють умови для активного залучення дітей до моделювання конфліктних ситуацій, спільного пошуку рішень, обговорення наслідків різних стратегій поведінки, розвитку рефлексії, емоційного інтелекту та комунікативної культури. Саме тому звернення автора до інтерактивних технологій як до провідного засобу формування в молодших школярів здатності долати конфлікти є науково доцільним і педагогічно виправданим.

Отже, дисертаційна робота Русина Ю. Ю. відповідає актуальним потребам педагогічної науки і практики, органічно вписується в сучасні напрями розвитку початкової освіти та спрямована на розв'язання важливої науково-педагогічної проблеми, що має вагоме соціальне, виховне і прикладне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та результати дослідження характеризуються належним рівнем обґрунтованості, логічності й методологічної послідовності. Автор коректно визначив об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, що перебувають у тісному взаємозв'язку й забезпечують цілісність наукового пошуку.

Теоретичне підґрунтя дисертації спирається на ґрунтовний аналіз психолого-педагогічних джерел з проблем конфлікту, конфліктної поведінки, розвитку молодшого школяра, інтерактивного навчання та формування соціально-комунікативних умінь. Позитивно слід відзначити, що автор не обмежується лише описом наукових підходів, а здійснює їх узагальнення, зіставлення та інтерпретацію відповідно до предмета дослідження.

Переконливим є обґрунтування здатності молодших школярів долати конфлікти як інтегративної здатності особистості, що включає мотиви, цінності, знання, комунікативний досвід, вміння і навички, необхідні для ефективного мирного врегулювання суперечностей. Таке розуміння досліджуваного

феномену має системний характер і дозволяє розглядати його не фрагментарно, а в єдності когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів.

Достатній рівень наукової обґрунтованості забезпечується й належною побудовою експериментальної частини роботи. Автор послідовно визначає критерії, показники та рівні сформованості досліджуваної здатності, добирає відповідні діагностичні методики, проводить констатувальний, формувальний і контрольний етапи дослідження. Отримані результати піддано кількісному та якісному аналізу, а висновки є логічними й впливають із представленого фактичного матеріалу.

Обґрунтованість висновків підтверджується також використанням статистичних і математичних засобів опрацювання результатів дослідження, що дає можливість говорити про достатню достовірність та переконливість наведених даних.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертації полягає в комплексному дослідженні проблеми формування у молодших школярів здатності долати конфлікти в освітньому процесі засобами інтерактивних технологій. До безперечних наукових здобутків автора слід віднести теоретичне обґрунтування та розроблення організаційно-педагогічної моделі формування цієї здатності, яка включає мету, завдання, підходи, принципи, педагогічні умови, етапи, методи, критерії, показники, рівні та очікуваний результат.

Значущим результатом є уточнення сутності понять «конфлікт», «конфліктна поведінка», «здатність до подолання конфліктів», а також конкретизація структури досліджуваної здатності через виокремлення когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів. Такий підхід має істотне значення для подальших досліджень у галузі педагогіки початкової школи та теорії виховання.

Позитивно оцінюється й те, що автором обґрунтовано педагогічні умови формування у молодших школярів здатності долати конфлікти, серед яких: готовність учителя до медіативних практик, створення безпечного освітнього середовища, систематичне використання рольових ігор, симуляцій та кейс-методів, залучення батьків до формування культури миротворчості.

Достовірність результатів забезпечується чіткістю загальної логіки дослідження, адекватністю застосованих методів поставленим завданням, репрезентативністю емпіричного матеріалу, проведенням педагогічного

експерименту та підтвердженням результатів кількісними показниками динаміки сформованості досліджуваної здатності в учнів експериментальних і контрольних груп.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Дисертація Русина Ю. Ю. має вагоме значення для подальшого розвитку педагогічної науки, зокрема теорії та методики виховання, педагогіки початкової школи, проблеми формування соціально-комунікативних компетентностей та використання інтерактивних технологій в освітньому процесі.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про сутність здатності молодших школярів долати конфлікти, її структуру, критерії, показники та рівні сформованості. Робота розширює наукові підходи до розуміння педагогічного потенціалу інтерактивних технологій як засобу формування конструктивної поведінки дітей у конфліктних ситуаціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методичного забезпечення, спрямованого на формування в молодших школярів здатності до конструктивного розв'язання конфліктів. Запропоновані інтерактивні вправи, тренінгові заняття, ситуативні завдання, рольові ігри та кейс-методи можуть бути безпосередньо використані в практиці роботи вчителів початкової школи, у виховній роботі класного керівника, у діяльності шкільного психолога, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Матеріали дисертації становлять інтерес і для закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх учителів, оскільки можуть бути використані під час викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу, розроблення спецкурсів, практикумів і методичних рекомендацій з питань ненасильницької комунікації, культури миротворчості та педагогіки партнерства.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Зміст дисертаційної роботи свідчить про її завершений, самостійний і цілісний характер. Дослідження має чітку структуру, внутрішню логіку та послідовність викладу. Усі розділи взаємопов'язані між собою, підпорядковані досягненню мети та реалізації завдань дослідження.

У першому розділі автор аналізує наукові підходи до природи конфліктів у дитячому колективі, розкриває вікові особливості молодших школярів, обґрунтовує педагогічний потенціал інтерактивних технологій і визначає

структуру, критерії та рівні сформованості досліджуваної здатності. Цей розділ має ґрунтовний теоретичний характер і створює належне підґрунтя для подальших узагальнень.

Другий розділ присвячено обґрунтуванню педагогічних умов і розробленню структурно-функціональної моделі формування у молодших школярів здатності долати конфлікти. Позитивне враження справляє системність викладу, продуманість принципів, етапів, методів і засобів реалізації авторської моделі.

Експериментальна частина дослідження є логічно вибудованою, а наведені результати — достатньо переконливими. Додатки мають інформативний характер, конкретизують зміст основного тексту й підсилюють загальну завершеність роботи.

Загалом дисертація Русина Ю. Ю. є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій розв'язано актуальну науково-педагогічну проблему та отримано результати, що мають наукову новизну й практичну значущість.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Русина Ю. Ю., вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження і побажання, що мають дискусійний характер і спрямовані на подальше посилення наукової аргументації та прикладної значущості роботи.

1. У роботі переконливо обґрунтовано роль інтерактивних технологій у формуванні здатності молодших школярів долати конфлікти, однак доцільним було б більш розгорнуто показати особливості використання окремих інтерактивних методів залежно від віку учнів 1–2 і 3–4 класів.

2. Певного розширення потребувало б висвітлення ролі батьків у формуванні в дітей культури мирного спілкування та конструктивного врегулювання конфліктів, зокрема через конкретні форми взаємодії сім'ї та школи.

3. Практичну цінність дослідження посилило б більш деталізоване представлення методичних рекомендацій для вчителів щодо поетапного впровадження авторської моделі в щоденний освітній процес початкової школи.

Водночас зазначені зауваження не мають принципового характеру, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують її наукової новизни, теоретичної й практичної значущості.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». На підставі аналізу поданої роботи можемо твердити, що дисертація Русина Юрія Юрійовича «Формування у молодших школярів здатності долати конфлікти у освітньому процесі засобами інтерактивних технологій» є кваліфікаційною науковою працею, завершеною, самостійно виконаною і заслуговує на позитивну оцінку. Вона відповідає вимогам «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент

**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки
УДУ імені Михайла Драгоманова**

Людмила СЕБАЛО

